

Samenvatting Regenboog onder de loep

Een verkenning van interventies voor LHBT-emancipatie

Al 25 jaar voert de Nederlandse overheid actief beleid ten aanzien van de emancipatie van lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender burgers (LHBT's). In die jaren zijn er verschillende interventies ontwikkeld gericht op de emancipatie van deze groep. Maar welke zijn dit en door wie zijn deze ontwikkeld? Wat is er bekend over de doelen, aanpak en evaluatie? MOVISIE heeft in het kader van het VWS-programma 'Beter in Meedoen' deze en andere vragen onderzocht. De online beschikbare LHBT-interventies die gebruikt worden in Nederland zijn overzichtelijk op een rij gezet. In 'Regenboog onder de loep' doet MOVISIE verslag van deze verkenning.

Waarom dit onderzoek?

Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) stelt vanaf 2008 middelen beschikbaar om de kwaliteit van interventies in de sociale sector te verbeteren. Dit doet zij in het kader van de vernieuwing en kwaliteitsverbetering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo).

MOVISIE inventariseert in haar programma Effectiviteit veel toegepaste interventies en gaat na wat er bekend is over de effectiviteit, en we doen dit in nauwe samenwerking met de ontwikkelaars van de interventies. Deze kennis is beschikbaar in de Databank Effectieve sociale interventies. MOVISIE stimuleert de verbetering en verspreiding van interventies in samenwerking met het werkveld, de interventie-eigenaren, beleidsmakers, onderzoekers en onderwijs.

Hoe is het gesteld met de LHBT-emancipatie?

In de 25 jaar dat het kabinet actief LHBT-beleid voert is er door vele professionals en vrijwilligers ingezet op het ontwikkelen van interventies gericht op de emancipatie van deze groep burgers. In het begin richtte het beleid zich alleen op de homoseksuele en lesbische doelgroep, later ook op de biseksuelen en transgenders. Binnen het project 'Lokaal LHBT-beleid' hebben 41 gemeenten het beleid actief opgepakt en in 25 gemeenten lopen momenteel 'pilots' om de veranderde kerndoelen van het onderwijs te implementeren. In deze, maar ook in andere gemeenten, worden diverse interventies gericht op LHBT-emancipatie ingezet door zowel vrijwilligers als professionals.

Wat is er onderzocht?

De centrale vraag van de verkenning luidt: *welke (overdraagbare) interventies hanteren sociale professionals, vrijwilligers of actieve burgers in Nederland voor LHBT-emancipatie?*

Daaronder liggen de vragen:

- Doelen: wat is het beoogde doel van de interventie?
- Doelgroep: wie vormt de beoogde doelgroep waar de interventie zich op richt?
- Domeinen: in welke domeinen (bijvoorbeeld zorg, welzijn, onderwijs, et cetera) wordt de interventie gebruikt?
- Aanpak: welke aanpak of welke technieken worden gebruikt om de doelen te bereiken?

Er is gewerkt aan de hand van drie stappen: allereerst is gezocht in diverse databases en via Google. Vervolgens zijn de interventies geselecteerd die voldeden aan de volgende 3 criteria:

1. Het moet om een interventie gaan: een systematische en planmatige manier van handelen om een doel te bereiken.
2. De interventie is overdraagbaar, dus zodanig in een handboek uitgewerkt dat een geïnteresseerde professional ermee aan de slag kan.
3. De interventie is ten minste twee jaar in de praktijk toegepast.

Wanneer er twijfel bestond of de interventie aan de definitie en eisen voldeed, hebben we de interventie voorslagnog wel opgenomen in de verkenning. Tenslotte is de verkenning voorgelegd aan een groep experts op het gebied van LHBT en effectieve interventies, waarna nieuwe interventies zijn toegevoegd en prioriteiten zijn bepaald voor de toekomst.

Wat zijn de resultaten van de verkenning?

MOVISIE heeft in totaal 24 LHBT-interventies gevonden die zich richten op de emancipatie van LHBT's: onder andere 'toolkits', websites, spellen, trainingen, dialoogprojecten, voorlichtingswerkvormen en theaterstukken. Er is veel materiaal beschikbaar dat de moeite waard is om te ontsluiten voor gebruik door andere partijen waardoor niet iedereen het wiel opnieuw uit hoeft te vinden. Wat ons verder is opgevallen staat hieronder samengevat.

Doelen: interventies zijn vooral gericht op het verbeteren toegankelijkheid en nauwelijks op toerusting
Allereerst valt op dat de doelen van de meeste interventies gaan over seksuele voorkeur. Genderidentiteit en de positie van transgenders blijven in de meeste interventies (nog) onderbelicht. Ook zijn geen interventies gevonden die zich specifiek richten op biseksualiteit. Meestal gaat het over het bespreekbaar maken van homoseksualiteit en lesbische vrouwen worden hierbij niet altijd expliciet vermeld. Het grootste deel van de gevonden interventies (17 van de 24) is gericht op het toegankelijker maken van de samenleving voor LHBT's. Het doel daarvan is dat LHBT's beter kunnen participeren, beter zichtbaar zijn en dat hun behoeften en belangen worden meegewogen door de overheid. De meeste gevonden interventies doen dat door het vergroten van tolerantie van de samenleving ten opzichte van de LHBT-groep en het bespreekbaar maken van seksuele diversiteit. Hierbij kan wel afgevraagd worden of LHBT-organisaties, die vaak grotendeels bestaan uit LHBT-personen, voldoende zicht hebben op hoe zij het gedrag van niet-LHBT's kunnen beïnvloeden.

Er zijn opvallend weinig interventies gevonden die zich richten op de toerusting van de LHBT-groep, bijvoorbeeld om beter te kunnen omgaan met minderheidsstress. Wel zijn er vier interventies gevonden die gericht zijn op het creëren van contact tussen LHBT's onderling en het vergroten van de toenadering, ofwel de sociale steun. Een aantal interventies is specifiek gericht op de samenwerking of uitwisseling tussen LHBT's en hetero's, de zogenoemde Gay Straight Alliances (GSA).

Doelgroepen: veel interventies zijn gericht op kwetsbare LHBT-subgroepen

In interventies die gericht zijn op het vergroten van de toegankelijkheid van de samenleving voor LHBT-personen, zijn LHBT's niet de doelgroep maar de profijtgroep. Wat daarbij opvalt, is dat deze interventies zich vooral richten op verbetering van de toegankelijkheid voor 'kwetsbare subgroepen' binnen de LHBT-groep. Ouderen, jongeren en niet-westerse migranten zijn bijvoorbeeld relatief kwetsbare groepen, omdat zij tot meer dan één minderheidsgroep behoren. Voor de profijtgroep roze ouderen en voor jongeren is verreweg het meest ontwikkeld. Interventies voor LHBT's met een (verstandelijke) beperking of chronische ziekte zijn niet gevonden.

Domeinen: meeste interventies zijn gericht op de domeinen Zorg en Onderwijs

De gevonden interventies richten zich vooral op de domeinen Onderwijs en Zorg en in mindere mate op Welzijn. In het onderwijs zijn veel interventies gericht op scholieren, voornamelijk van middelbare scholen. Er zijn minder interventies gevonden die zijn gericht op docenten en schoolbesturen. In het domein Zorg en Welzijn wint de zorg het duidelijk van welzijn. Veel interventies zijn gericht op de tolerantie richting een specifieke LHBT-groep, bijvoorbeeld roze ouderen zowel binnen zorginstellingen als daarbuiten. Deze interventies hebben vooral tot doel het leven van LHBT-ouderen prettiger te maken.

Aanpak / technieken: veel theater, weinig participatie

Opvallend is dat er veel theaterstukken zijn ontwikkeld gericht op het bespreekbaar maken van homoseksualiteit en/of op het vergroten van tolerantie, vooral op scholen. Voorlichting is een andere veel gebruikte interventie. Een vorm die ook vaak voorkomt, is een lespakket waarin film of theater gecombineerd wordt met voorlichting.

Er is nog weinig bekend over evaluatie- en effectonderzoek

Wat opvalt is dat er online weinig informatie te vinden is over mogelijke evaluatie- en effectonderzoeken die gedaan zijn naar de interventies. Misschien hebben deze evaluatie- en effectonderzoeken wel plaats gevonden maar wordt dit niet vermeld via internet. De indruk van de experts, die wij daarover spraken, is dat er nog weinig evaluatie- en effectonderzoeken zijn gedaan naar de interventies. Dit zou betekenen dat het nog vrijwel onbekend is hoe en of de interventies daadwerkelijk hun doelen bereiken onder de beoogde doelgroep.

Samenwerken en van elkaar leren kan beter

Een deel van de interventies lijkt niet overdraagbaar te zijn: er is vaak nog geen handboek of andere beschrijving beschikbaar waardoor anderen er ook mee aan de gang kunnen. Hierdoor is het niet mogelijk om te leren van elkaar.

Wat zijn de aanbevelingen?

Na dit verkennende onderzoek wil MOVISIE nader onderzoek doen naar interventies gericht op LHBT-emancipatie. Alle beschikbare informatie over de interventies zelf, over de onderbouwing, de praktijkervaringen en de effectiviteit wordt dan systematisch in kaart gebracht. Zo worden zowel de sterke kanten als de verbeterkansen zichtbaar. De beschrijvingen van de effectieve interventies worden in de online Databank Effectieve sociale interventies opgenomen.

Tijdens een expertmeeting in september 2012, is een conceptversie van deze verkenning besproken en werd al vooruitgeblikt naar de toekomst. De algemene indruk van de experts was dat de meeste gevonden interventies niet gebaseerd zijn op een systematische en beschreven werkwijze en dat er nog veel te weinig evaluatie- en effectonderzoek is gedaan. De interventies zijn duidelijk met veel enthousiasme voor LHBT-emancipatie ontwikkeld, maar de experts kregen de indruk dat in dit ontwikkelproces het meestal niet gebruikelijk is om kennis over effectieve interventies in te zetten.

Samen met MOVISIE deden de experts de volgende aanbevelingen:

1. Zet een digitale enquête uit om de huidige situatie rond deze interventies en hun ontwikkelaars/uitvoerders in kaart te brengen en zicht te krijgen op de behoefte in het veld.
2. Ontwikkel een handige 'tool' die LHBT- en andere organisaties kunnen gebruiken om interventies zodanig te ontwikkelen dat de kans op effectiviteit vergroot wordt en dat zij ook op effectiviteit geëvalueerd kunnen worden. De tool zal de wetenschappelijke kennis die er is op het gebied van effectieve sociale interventies moeten vertalen naar 'hapklare brokken' voor het LHBT-veld.
3. Ontwikkel om te beginnen een 'effectmeting light', waarmee sociale professionals en vrijwilligers op een eenvoudige manier hun eigen LHBT-emancipatieprojecten kunnen evalueren en vervolgens verbeteren. Ondersteuning en begeleiding hierbij is gewenst.
4. Besteed aandacht aan de theoretische onderbouwing van succesvolle interventies.
5. Maak een menukaart waarin omschreven staat wanneer je wat gebruikt en bied een overzicht van wat er bekend is over de resultaten van de interventies.

Uit de verkenning wordt duidelijk dat beter in kaart gebracht moet worden welke methode waarvoor gebruikt wordt en waarom.

Op basis van deze verkenning is inmiddels een aanzet gemaakt tot een beschrijving van het Dialoogproject voor jongerenwerkers van Youth Spot voor opname in de Databank Effectieve sociale interventies. COC Nederland start in samenwerking met MOVISIE en Centrum Gezond Leven van het RIVM met een eerste theoretische onderbouwing en evaluatie van de Gay-Straight Alliances (GSA).

Hoe komen we van passie naar effectiviteit?

Aan energie en passie ontbreekt het niet in de aanpak van LHBT-emancipatie! Er worden vele leuke en creatieve interventies vanuit betrokkenheid ontwikkeld. Een uitdaging voor de toekomst is om vooraf te bedenken wat het doel is van de interventie, op welke doelgroep het gericht is en welke aanpak daarvoor het beste is. En om daarbij gebruik te maken van bestaande kennis over 'wat werkt' in de aanpak van LHBT-emancipatie. Gefaseerd en goed doordacht werken is hierbij nodig, opdat het effect later ook meetbaar is.

MOVISIE is ervan overtuigd dat we met een beter overzicht van de beschikbare LHBT-interventies en een onderbouwd inzicht in de werkzaamheid daarvan, samen een volgende stap kunnen maken in de emancipatie. Zo ontstaat een helder beeld hoe de acceptatie van LHBT's en hun inclusie in de samenleving verder verbeterd kan worden. Het maakt de agenda voor de toekomst duidelijk.

Deze uitdaging gaat MOVISIE graag aan, samen met iedereen in Nederland die zich inzet voor LHBT-emancipatie! Wie doet er mee?

